

DVANAJSTORICA RICMANJCEV PRED SODIŠČEM

Škodljiv in nepotreben politični proces

Zavoljo enega učenca so ustanovili šolo - Ukrotite motilce miru na mejah države

Dne 5. oktobra se prične, kot smo že pi-
sali, v Trstu sodna obravnava proti dvanaj-
storici slovenskih mater in očetov iz Ric-
manj, obtoženih, da so 10. novembra 1954
preprečili z grožnjami učiteljici Fontanot
vstop v ondoto šolsko poslopje, kjer je na
ukaz višjih oblastev hotela otvoriti prvi raz-
red nove italijanske ljudske šole v vasi.

Naprtili so jim na vrat člen 336 kazenske-
ga zakonika, češ da so zavedno in nameno-
ma ovirali uradno osebo pri izvrševanju nje-
nih zakonitih dolžnosti. Ker je pri dejanju
sodelovalo več ko pet oseb, je zločin še težji,
tako da grozi materam in očetom kazen več-
letne ječe.

Proces je izrazito politične prirode in bo
zato zbudil veliko pozornost v naši, pa tu-
di v inozemski javnosti. Ker gre za obravna-
vo, ki je srčna zadeva vseh Slovencev, je na-
ša dolžnost, da z ricmanjskimi dogodki po-
drobno seznanimo tudi naše bralce.

DOLGOLETNA BORBA
ZA OTROŠKI VRTEC

Če hočemo razumeti, za kaj je pravza-
prav šlo, si moramo najprej predočiti težko
in dolgotrajno borbo, ki so jo ricmanjske
matere vodile, da bi njihovi otroci dobili v
vasi krvavo potrebni vrtec.

Že od 1940. dalje so starši leto za letom
vlagali na oblastva prošnje, ki so pa vse osta-
le neuslišane. Posebno odposlanstvo mater
se je javilo tudi pri sedanjem načelniku šol-
skega oddelka g. Faddi, a tudi ta jih je za-
vrnil. Dejal jim je, naj le še dalje pošiljajo
svoje 3 do 6-letne malčke v bližnji Domjo,
kjer je lep in sodoben vrtec. V Ricmanjih
za slovenski vrtec na žalost ni primernege
prostora.

In tako so otročiči morali tudi ob slabem
vremenu, v dežju, mrazu in vetru, v nekaj
kilometrov oddaljeni Domjo.

Jeseni 1954 je pa naenkrat počil glas, da
se bo na ukaz istega g. Fadda ustanovila v
Ricmanjih italijanska ljudska šola. Naša
javnost se je precej začudila, kajti Ricmanje
so, kot znano, čisto slovensko naselje. Od
kod bodo vzeli italijanske učence?

Toda glej, iz zadrege so se kmalu izmota-
li. V vasi je bivala domačinka Žuljan Li-
bera, poročena s priseljenim delavcem Ma-
sci-jem, ki se je čez noč začela čutiti prist-
no in navdušeno Italijanko ter je zato hote-
la, da se njen otrok poučuje v italijanski.
In zaradi tega enega učenca so v Ricmanjih
ustanovili italijansko osnovno šolo.

Vendar se je en sam učenec zdel celo laš-
kim nacionalistom nezadostno število za pr-
vi razred in zato so pozneje iskali po okoli-
ci še druge otroke. Dva so pripeljali iz Bor-

šta, enega so odkrili v Logu in naposled so
izcprali še enega v Ricmanjih. Tako so
spravili skupaj 5 učencev in domovina je bi-
la rešena.

Za to italijansko ljudsko šolo je torej v
vasi bilo prostora, za slovenski vrtec pa ne!

Triletni otročiči naj lepo hodijo ob vsa-
kem vremenu v Domjo, za starejše ljudsko-
šolske učence bi bilo seveda prenaporno. Ali
ni človeško, da se je materinski čut Ricmanjk
uprl tej dvojni meri?

STARŠI PROTESTIRAJO
ZOPER KRIVICO

Zato so ricmanjski roditelji sklenili, da iz-
nova predočijo odgovornim oblastvom kri-
vico, ki se dela njihovim malčkom. Ugodna
prilika, so menili, se jim nudi 10. novembra,
ko se otvori v vasi italijanska osnovna šola
ter bodo prav gotovo prisotni razni oblast-
niki in morda celo sam prof. Fadda. In res

se je ta dan zbrala pred šolskim poslopjem
precejšnja množica mater in več očetov z na-
menom, da se oglase pri zastopnikih višjih
šolskih oblastev s posebnim odposlanstvom.

Ko se je v vasi pojavila samo učiteljica
Fontanot, so bili starši nekoliko razočarani,
vendar se ji je g. Pregarc predstavil ter ji
v imenu vseh razložil, za kaj gre. Razgovor
je bil dostojen, učiteljici ni nihče pretel, kaj
še, da bi se je kdo z mezinem dotaknil. To
odkrito priznava še danes gđc. Fontanot,
čeprav se ji je takrat zdelo najbolj pametno,
da se oddalji iz Ricmanj.

To je jedro in bistvo ricmanjskih dogo-
dkov. Kakor vidimo, pravi nič, zavoljo kate-
rega bi se noben trezen in za upravo naših
krajev odgovoren oblastnik ne smel razbur-
jati. Kadar bi ugotovil, da italijanska šola v
Ricmanjih nemoteno deluje, bi bil moral po-
skrbeti, da zadeva roma v koš in pozablje-
nje.

Podrobna in mučna zasliševanja

Toda že takoj v začetku se je izkazalo, da
oblastva izgubljajo živce: ko se je učiteljica
po nekaj dneh vrnila na šolo, je prišlo z njo
okoli 50 orožnikov in po vasi so švigali šte-
vilni policisti v civilu. Šolsko poslopje je bi-
lo skozi vse leto stalno zastraženo in učitelj-
co so ves ta čas spremljali do avtobusa zme-
rom policisti.

Medtem so pa oblastva marljivo zasliševa-
la matere in očete, da bi odkrila politično
ozadje »ricmanjske zarote«. Domačinka Žu-
ljan — Masci, ki je bila prva prijavila svo-
jega otroka v italijansko šolo, je namreč ob-
vestila policijo, da je našla na pragu stano-
vanja grozilni listek in da je njeno življenje
v nevarnosti.

Da bi dognala, kdo je listek spisal, so ob-
lastva natančno preučevala in primerjala ro-
kopise mater in očetov v vasi, a prišla do za-
ključka, da ni nihče med njimi grožnje na-
pisal.

Tedaj je zablislil v možganih policije sum,
da gre morda za simulacijo ali prevaro: bog-
sigavedi, ali ni Žuljan — Masci v sporazu-
mu z možem hlinila »življenjsko nevarnost«,
da bi izbila za družino kakšno korist? Saj
ko je tarnala, da se ne čuti več varno v Ric-
manjih, so ji oblastva verjela ter ji takoj iz-
poslovala ugodno stanovanje prav v bližini
podjetja Ilve, kjer je njen mož zaposlen.
Generalni komisariat v Trstu je dal poleg
tega družini prav znatno podporo v denarju.
Od grozila pisanja so torej Mascijevi
imeli samo — lep dobiček. Da so pa oni sa-

mi grozilno pismo sestavili, jim policija ni
mogla dokazati.

ZAKAJ SO ZADEVO PO 3 LETIH
IZKOPALI?

Preiskovalni policijski uradniki so torej
ostali praznih rok. Za slovensko javnost je
najvažnejša ugotovitev, da ni policija mogla
nikjer iztakniti niti drobec kakenga dejstva,
iz katerega bi moglo izhajati, da je protest-
no gibanje ricmanjskih staršev bilo od ko-
garkoli politično organizirano. Šlo je pač za
naraven izraz nezadovoljstva ljudstva s so-
cialno krivico, ki je zadela številne družine,
in za nič drugega. Taki pojavi so na dnev-
nem redu v vseh deželah na svetu, prav po-
sebnost pa še v Italiji. Nihče jih pa ne pret-
varja namenoma in umetno v žaloigre. Mož-
je na odgovornih mestih jih skušajo, če je
le mogoče, čimprej pokopati, sodeč, da s
tem najbolje služijo koristim države.

Pri nas so pa italijanski nacionalistični
zagrizenci ravnali povsem drugače. V svoji
globokoumnosti so si pametnjakoviči domiš-
ljali, da najbolje služijo Italiji, če same po
sebi neznatne ricmanjske dogodke silovito
napihnejo, jim dajo izrazito protitalijanski
značaj ter jih kronajo z bučnim političnim
procesom.

Ker je šlo za slovensko šolstvo in je za
ricmanjskimi starši stala složno vsa sloven-
ska javnost, naj bi bila sodna razprava obe-
nem strašilen zgled za vse tukajšnje Sloven-
ce. Jih bomo že mi naučili ponižnosti in po-

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

TUDI POPOVIĆ SE JE ZAVZEL

Za časa glavne skupščine Združenih narodov sta se v New Yorku sestala jugoslovanski zunanji minister Koča Popović in njegov avstrijski tovariš Leopold Figl ter razmotrivala med drugim tudi položaj koroških Slovencev.

Naši bratje se, kot znano, bore za to, da bi sedanji zakon o dvojezičnem pouku ostal v veljavi, medtem ko ga dunajska vlada namerava odpraviti, češ naj starši sami odločajo, katero šolo si žele: nemško, slovensko ali dvojezično. Avstrijski nacionalisti namerč računajo, da se bodo ustrahovani in socialno odvisni slovenski starši »odločili« v velikem številu za nemške šole ter prepustili svoje otroke raznarodovanju.

Z geslom: Starši naj svobodno odločajo! se za tako politiko zavzemajo poleg krščanskih socialcev tudi socialni demokratje.

Torej isti ljudje, ki so leta 1945 izglasovali obstoječi šolski zakon ter se nato pred zavzniki hvalili, kako je napreden in pravičen! Zakaj kar naenkrat ni več dober? Zato, ker onemogočuje potujčevanje slovenskih otrok v šolah.

Vsi so torej enaki, pa naj bodo krščanski socialci ali marksisti. V boju proti Slovincem so bili vedno in so še danes složni in edini!

EISENHOWER JE ZMAGAL

Odločni ukrepi predsednika Eisenhowerja v zaščito črnih dijakov v mestu Little Rocku so se obnesli. Devetorica študentov obiskuje šolo v spremstvu padalcev in nihče jih ne vznemirja.

Pač pa so neznani nacionalistični zagriženci zažgali v mestu Albany ondotno visoko šolo črncev. Škoda znaša 300 tisoč dolarjev ali 180 milijonov lir. Dogodek nam kliče v spomin, kako so fašistovski požigalci nekoč divjali v naših krajih.

Da bi sramoto v Little Rocku spravil s sveta, je Eisenhower poklical na posvetovanje k sebi zastopnike guvernerjev iz južnih ameriških držav. Na sestanku je bil dosežen sporazum, po katerem se bo Faubus podvrgel zakonu, zato bo pa Eisenhower umaknil iz Little Rocka padalce.

FRANCIJA, V TEŽKI KRIZI

Francoski parlament je v ponedeljek izrekel vladi Bourges-Maunourya nezaupnico. Ta se je nato takoj podal k predsedniku republike in mu javil svoj odstop, katerega pa državni poglavar ni hotel vzeti na znanje, češ da proti vladi ni glasovalo toliko poslancev, da bi bil Bourges po zakonu prisiljen odstopiti. Za ta korak se je predsednik Coty odločil zavoljo tega, ker se država trenutno nahaja v izredno težkem položaju.

V kratkem se pred Združenimi narodi začne razprava o položaju v Alžiriji, stanje francoskega gospodarstva se vidno slabša, vrednost franka pada, najhujše pa je, da je Francija ravno sedaj zapletena v hude boje proti Alžircem v Afriki, ki stanejo državo približno 2 milijardi lir na dan.

Kako naj bo sredi vojne in toliko težkih, neodložljivih nalog Francija brez vlade?

To je vzrok, da je Coty hotel obdržati Bourgesa vsaj še za nekaj časa na oblasti.

Za vsakogar je pa jasno, da je Francija zabredla v silovito, dolgotrajno stisko.

RUSKE PODMORNICE

Države, članice Atlantskega sporazuma, so imele v Sredozemlju velike orožne vaje, o katerih je ameriški admiral Wright izrekel naslednje mnenje: »Vaje«, je dejal, »so nam odkrile naše težke pomanjkljivosti v sodobnem orožju za obrambo pred podmornicami. Razen tega nimamo niti dovolj letal, da bi se pred podmornicami branili, ter nam primanjkuje oprema za borbo proti minam.« Zapadnjake vznemirjajo ruske podmornice.

PAPEŽEVO PISMO ČASNIKARJEM

Pij XII. je poslal predsedniku Mednarodne zveze katoliškega tiska, ki ravnokar zboruje na Dunaju, pismo, v katerem pravi, da je prva dolžnost časnikarja, da priobčuje resnična poročila ter ne zavija dejstev. »Katoliški časnikar mora postaviti svoje delovanje v službo resnice, pravice in miru.«

Tisk lahko živi in se uveljavi le s svojimi širokimi pogledi ter odločnostjo in umerjenostjo svoje sošbe.

Dobro bi bilo, ko bi se časnikarji tudi pri nas držali papeževih besed!

FAŠISTI IZZIVAJO

Odkar je bilo v Predappiu pokopano Mussolinijevo truplo, v občini ni več miru. Iz vseh delov države prihajajo številni osebni in potniški avtomobili, polni fašistov, ki korakajo v skupinah na diktatorjev grob. Tu vzdigujejo v zrak desnice, mahajo z zastavami, prepevajo fašistične bojne pesmi ter prisegajo pokojnemu nasilniku večno zvestobo.

Ker je po ustavi vsaka propaganda za fašizem prepovedana, je tako obnašanje protizakonito in kaznivo.

Kaj pa dela policija? Zabranila je le zbiranje vozil v središču Predappia ter nošenje črnih srajc. Kogar zasačijo, mora srajco takoj sleči. To je vse.

Številni fašisti prihajajo zato v Predappio v majicah, na pokopališču pa oblečejo črne srajce.

Kar uganjajo, je očitno izzivanje, saj je predpreteklo nedeljo dospelo na diktatorjev grob kar 59 avtobusov. Prebivalstvo, ki je skoro v celoti protifašistovskega mišljenja, je ogorčeno. Zlasti odkar je slišalo, da so črnosrajčniki pretepli spotoma več oseb, ker so dajale duška svoji nevolji.

Pokrajinski svet v Forliju je izglasoval poziv na oblastva, naj naredi konec protipostavnim izzivanjem, češ da se je bati javnih neredov.

ITALIJA IN FRANCIJA

Prejšnji teden se je razširila po svetu novica, da namerava Italija dobaviti Tuniziji orožje. Vest je vzbudila velik šum v Franciji, ker se ondi boje, da bo orožje romalo v sosedno uporno Alžirijo.

Pariški poslanec Jacques Isorni je v zbornici takoj napadel Italijo: »To orožje se bo uporabilo zoper nas« — je rekel — »in to pot bo Kršč. demokracija tista, ki nam

zada z bodalom udarec v hrbet«.

Rimska vlada je nemudoma izjavila, da bo orožje prodala samo v sporazumu s Parizom, v ostalem pa da ni šla doslej še niti ena italijanska puška v Tunizijo. In res se sedaj vodijo v zadevi pogajanja med Francijo in Italijo.

Francoska javnost je pa kljub temu močno vznemirjena ter se huduje na Italijane.

Gre vsekakor za politično kaj zapleteno stvar: Burgiba je predsednik komaj ustanovljene tunizijske republike, ki je tako rekoč še brez vojske. Vsaj nekaj orožja torej nujno potrebuje. Če mu ga noče dati Amerika ali katera druga zapadna država, ga bo moral iskati pri Sovjetski zvezi in njenih zaveznikih.

MEŠANI ZAKONI

Med glasilom Južnih Tirolcev Dolomiten in italijanskim tiskom se je razvnela polemika, ker je vodstvo manjšine opozorilo rojake, kako škodljivi in nevarni so zakoni med osebami različne narodnosti.

Otroci iz takih zakonov postanejo nekaki mešanci in med možem in ženo nastane pogostoma prerekanje, v kakšno šolo naj otroka vpišejo. V današnjih političnih razmerah se na žalost zelo često zgodi, da gre deca v italijansko šolo ter se potujči.

In temu namenu naj bi po načrtu nacionalistov ravnale take zakonske zveze. Saj je kršč. demokratični finančni minister Andreotti napisal 14. okt. 1956 v tedniku Epoca dobesedno takole: »Ideal bi bil, da bi se v obmejnih krajih sklepali zakoni med državljani različnih jezikov; tega vlada pa naravno ne more uradno odrediti«.

POVRATEK V DOMOVINO

Iz New Yorka so prepeljali v Beograd žaro s telesnimi ostanki svetovno znanega srbskega izumitelja Nikole Tesle. Shranili jo bodo v Teslinem muzeju, kjer je vsa njegova zapuščina.

Rodil se je v Liku, preživel večino svojih dni v Ameriki in ondi l. 1943 tuaj umrl. Vse premoženje je zapustil domovini, svoje velike elektrotehnične izume pa — človeštvu.

AZIJSKA MRZLICA

Azijska mrzlica je še zmerom v Evropi zelo razširjena, mnoge šole so še zaprte, vendar bolezen k sreči zgublja svojo ostrino in smrtni primeri so tako rekoč zginili. V Italiji je tudi vedno več cepiva, da se z njim mrzlica prepreči. V Rimu so cepili med drugimi 12 poslancev ter razkužili prostore zbornice.

Na Tržaškem se je pa azijska znatno razširila.

PREOBILEN LOV

V Molfetti, ki leži v južni Italiji, so pred tednom ribiči izvlekli iz morja toliko rib, da niso vedeli, kam z njimi. Kilogram je stal le nekaj lir. V strahu, da bi blago ne segnilo, so naposled nalepili po ulicah naslednje vabilo: Danes so ribe zastonj. Pridite ponje na trg!

Gospodinje so seveda v trumah pridrle in vse mesto je jedlo ribe.

ČE HOČEŠ UČAKATI 100 LET

V vasi Pouillenaye na Francoskem so slovesno obhajali stoletnico Pavla Jobarda. Na kosilo se je pripeljal v lastnem avtomobilu, ki ga je kupil že l. 1895. Ko so ga vprašali, kako je učakal toliko let, je odgovoril: »Ni sem se oženil in sem rad vince pil«.

NOVICE

LASTNI GROBOKOPI

Pogumni Eisenhowerjev nastop za enakovrednost črncev v ameriški zvezni državi Arkansas je obrnil mednarodno pozornost na položaj črncev tudi v drugih deželah, tako zlasti na razmere v Južni Afriki.

V tej državi živi nad 10 milijonov črnopolnih domačinov in mešanecv in dva milijona 700 tisoč belcev. Vsa oblast je v rokah belih naseljencev, ki so lansko leto izdali predpis, po katerem črnecem ni dovoljeno živeti v mestih. Spravili so jih v posebna bivališča na deželo. Črnce smatrajo za ljudi nižje vrste. Kdor se z njimi druži, postane takoj sumljiv.

Organizacija združenih narodov je že 12 krat obravnavala sramotne razmere v Južni Afriki ter pozvala njeno vlado, naj spremeni svojo politiko do črncev, pa je vse zaman. Odgovor se je glasil neprestano enako: ravnanje s črneci je notranja zadeva Južne Afrike, v katero se nima nihče pravice vtikati.

Povrhu še groze

K temu prihajajo v zadnjem času še grožnje: če je Združeni narodi ne nehajo nadlegovati s črneci, bo Južna Afrika izstopila iz organizacije. Angležem, ki se nad razmerami pritožujejo, pa prete, da se bo Južna Afrika odcepila od Britanske skupnosti narodov (Commonwealtha) ter se proglasila za neodvisno državo.

Tako daleč gre zagrizenost in slepota nacionalistov! Prav nič ne pomislijo, da se črneci po vsem svetu prebujajo k narodni zavesti ter da bo prej ali slej napočil dan, ko bodo črneci postali gospodarji na lastni zemlji. Kaj bo tedaj z belci, ki tam prebivajo? V vsej Afriki jih je danes okrog 4 milijone, črncev pa že nad 220 milijonov.

Beli nacionalisti v Južni Afriki žagajo s svojo politiko desko, na kateri sede.

MILOVAN DJILAS

Bivši predsednik jugoslovanske skupščine in ožji Titov sodelavec Milovan Djilas, ki se danes nahaja v zaporih Sremske Mitrovice, bo v kratkem spet prišel pred sodišče. Obdolžujejo ga, da je s svojo knjigo Novi razred, ki je pred kratkim izšla v Ameriki, nameraval rušiti obstoječo vladavino v Jugoslaviji ter jo blatil v mednarodnem svetu.

Zanimivo je, da je Djilasa sedaj vzela v zaščito angleška laburistična (delavska) stranka. Njen izvršni odbor je izglasoval resolucijo, v kateri zahteva javno sodno razpravo in naj se obtožencu zagotovi povsem svobodna obramba. Jugoslovani naj tudi dovolijo, da razpravi prisostvujejo tuji časnikarji.

ZNAMENITO POSLOPJE

Sedež Organizacije združenih narodov, kjer zaseda ravnokar glavna skupščina, si hoče ogledati, kdorkoli pride v New York. Zgradba je iz mramora in ima 39 nadstropij z zelenimi okni. V njej je prostora za 3000 nameščenecv, v podzemni garaži pa mesta za 1500 avtomobilov.

Kadar ni zasedanja, si poslopje lahko ogledaš za 1 dolar. Dnevno se javi okoli 1000 obiskovalcev iz vseh delov sveta. Združeni narodi poznajo petero uradnih jezikov: angleščino, francoščino, španščino, ruščino in

kitajščino. Na te jezike ti odgovore iz telefonske centrale.

ELEKTRIFIKACIJA SLOVENIJE

Sloveniji je letos prvič po dolgih letih uspelo, da je zadostila vsem potrebam svoje rastoče industrije po električni energiji in poleg tega izvozila velike količine struje v sosedno Avstrijo.

Ta je namreč pomagala Sloveniji izgraditi do kraja več velikih elektrarn na Dravi in si je zato zagotovila s pogodbo, da ji Slovenija odplača dolg s strujo. Tako je šlo v Avstrijo v prvih 8 mesecih predlanskega leta 32 milijonov, lani 45, letos pa že 116 milijonov kilovatov električne energije.

V SPOMIN VODNIKOM

Planinska zveza Slovenije je v nedeljo odkrila v Trenti spominske plošče peterim gorskim vodnikom, med njimi tudi najdržnejšemu triglavskemu plezalcu Antonu Tožbarju-Špiku. Špik je bil zvest prijatelj pokojnemu župniku v Pevmi Jožetu Abramcu, s katerim sta preplezala marsikatero gorsko steno.

NAROB E OČALA

V Ameriki je na uradu za nove izume nekdo zaprosil za patent, ker je iznašel narobe naočnike. Kdor jih nosi, vidi vse, kar se godi za njegovim hrbtom, kakor da bi gledal sliko na platnu.

Očala bodo prav prišla profesorjem v šoli in zlasti še ljubosumnežem. Ti bodo z očali lahko opazovali, kaj počenja za hrbtom njihova »boljša polovica«.

V POL URI

Sovjetski znanstvenik Ari Sternfeld je objavil, da bo Rusija kmalu zgradila posebno raketno potniško letalo za promet med Moskvo in New Yorkom. Velikansko nazdaljo, pravi učenjak, bo letalo premagalo v pol uri.

V DIM

Tobačna uprava je izračunala, da žive najstrastnejši kadilci v Rimu; saj puhejo vsako leto za cigarete 35 milijard lir v zrak. Najmanj zapravijo za tobak v južni Italiji, kjer nosi zastavo pokrajina Matera.

Naši kraji so nekako v sredi med obema skrajnostma.

Iz najnovejših podatkov izhaja, da so največji kadilci v Evropi Čehi. Vsak prebivalec, všteti so torej tudi dojenčki in starke, pihne v zrak 1132 cigaret na leto.

PAMETNA PREPOVED

Egiptovski predsednik Naser je prepovedal ples »Rock and roll«, češ da je tisto zvijanje udov nemoralno. Evropski omikani mladini se pa zdi divjaški ples od sile imeniten in tehten.

OTOK JE RAZNESLO

Velikanska naravna katastrofa se je pripetila na Indonezijskem otočju. Orjaški podvodni ognjeniški izbruh je raznesel v zrak otok Gilibanta z vsem, kar je bilo na njem. K sreči, da je ondi živelo le malo ljudi.

SPREHOD NA LUNO

Ruski znanstvenik Jurij Hlebčevič je izjavil, da so priprave v Sovjetski državi že tako daleč, da bodo leta 1960 poleteli z raketnim letalom na luno. Od tod pojde pot še na najbližjo zvezdo Venero, ki je oddaljena od nas 42 milijonov kilometrov. Za potovanje bodo potrebovali samo 146 dni.

KAR PO MASLU

V Glasgowu so tatovi vdrli v veliko prodajalno jestvin. Ker železne blagajne niso mogli prevrtati, so tla namazali prav na debelo z maslom in blagajno podrsali skozi vrata.

TEKMA Z AMERIKO

V Doubni, 130 kilometrov severno od Moskve, je zavod za raziskovanje jedrne sile zgradil velikansko centralo za razbijanje atomov. V njej bodo proizvajali 10 milijard elektrovoltov, kar pomeni polovico več kot jih proizvaja ogromni zavod v Berkeleyju v Kaliforniji.

ŽELEZNI ČLOVEK

Na zasedanju Britanske znanstvene družbe je profesor Taylor sporočil, da se mu je posrečilo sestaviti železnega človeka ali robota. V glavi ima vdelenih vse polno elektronskih celic, ki robotu podelijo zmožnost, da zna naglas čitati.

MAMLJIVE ZANKE

Tajne volunške organizacije se od nekdaj poslužujejo vseh mogočih sredstev, da odkrijejo nasprotnikove skrivnosti. Tako so sedaj prišli na sled, da je sovjetska obveščevalna služba lastnica raznih nočnih zabavišč v Parizu, na Dunaju in v Nemčiji. Brhke plesalke se približujejo zlasti mladim častnikom in diplomatom, ki padajo v njihove mreže ter nato vse, kar znajo, izklepetajo.

Škodljiv in nepotreben politični proces

(Nadaljevanje s 1. strani)

korščine! so si utvarjali modrijani, a s tem le dokazali, kako slabo poznajo naše ljudstvo in kako slabo služijo svoji domovini.

KOMU NAJ TO KORISTI?

Dogodki v Riemanjih so bili že pozabljeni in malokdo je še nanje mislil. S tem da so jih po treh letih izgrebli iz groba ter postavili v svetlobo javnosti, bodo nacionalistični kratkovidneži dosegli ravno nasprotno od tega, kar so nameravali doseči. Namesto da bi Slovence spremenili v krotke in pohlevne ovce, jih bodo le razkačili.

Na slovenske očete in matere, ki bi jih obsodili na ječo le zavoljo tega, ker so se

odločno potegovali za pravice svojih otrok, bo ves narod ponosen. In ravno tako ponosno bo vsaka slovenska mati vzela za svojo deco nase, katero si bodi kazni.

Če bi se to v nekaj dneh res primerilo, čeprav menimo, da se ne bo, bi največjo škodo imela od tega le Italija. Namesto da bi se narodne strasti v obmejnih krajih države ublažile ter bi se Slovenci in Italijani naposled že naučili živeti dostojno drugi poleg drugih, bo mirnemu sožitju med sosednima narodoma zadan nov težak udarec.

Skrajni čas je že, da trezni in razsodni Italijani zgrabijo za uzdo svoje nacionalistične norce ter jim enkrat za vselej onemogočijo, da neprestano le škodujejo ugledu in koristim države!

Dopisi v Tržaškega

NABREŽINA

Prejšnji petek je bila v Nabrežini izredna seja občinskega sveta. Po krajši razpravi so potrdili nakup novega tovarnika, ki bo stal okrog 3 milijone lir. Egidiju Peliconu iz Medje vasi so prodali 600 kv. metrov zemljišča, na katerem si bo uredil vrt in dvorišče okrog svoje nove hiše v Štivanu. Odbornik Drago Legiša je nato poročal o prošnji, ki jo je na občino naslovila uprava tovarne papirja v Štivanu: županstvo naj ji proda pretežni del stare ceste iz Štivanja v Tržič, ki, kot znano, deli tovarniško zemljiško posest na dvoje. Ker je cesta zaradi porušene mostu čez Timav že 12 let neuporabna, je občinski svet sklenil, naj se pod določenimi pogoji proda. Zanj bo občina prejela 2 milijona lir, v kupoprodajni pogodbi se podjetje tudi obvezuje, da bo skrbelo za redno in izredno vzdrževanje tistega dela ceste, ki ostane občinska last, ter da bo v svojem obratu zaposlilo predvsem delavce iz devinsko-nabrežinske občine. Če pa bo tovarna zgradila most čez reko, bo dovolila, da se ceste poslužujejo vsi kmetovalci, ki imajo svoje parcele onstran Timava.

Z izkupičkom namerava občina ojačiti vodovodno in električno napeljavo v Štivanu ter zgraditi novo pralnico, ki jo prebivalci že dalj časa zahtevajo. Ostali denar pojde v sklad, s katerim bo občina povečala prostor za parkiranje avtomobilov ob kopališču v Devinu.

Svetovalec Vižintin je poudaril, naj upravni odbor zahteva od tovarne učinkovita jamstva, da se bo spoštovala zlasti obveza o zaposlitvi domače delovne sile. Župan je svetovalcu zagotovil, da bo občinska uprava skrbno nadzorovala izvajanje pogodbe. Ker bo tovarna nudila kruha od 300 do 400 delavcem, je g. Furlan izrazil upanje, da bo na ta način rešeno pri nas vprašanje brezposelnosti, ki je danes v občini zelo občutno (414 oseb).

Svet je nato soglasno odobril predlog jusarjev iz Vižovelj, ki žele zamenjati nekaj svojega zemljišča v Sesljanu z obširnejšim, ki je last g. Aleksandra Pipana iz Vižovelj. Ta bo jusarjem odstopil nekaj nad 2 hektara pašnika, v zameno bo pa prejel 6 tisoč kv. metrov gradbenega zemljišča.

Proti višanju davkov

Odbornik D. Legiša je končno kratko poročal o proračunu. Iz poročila izhaja, da je prefektura odobrila občini 32 milijonov in 200 tisoč lir prispevka za kritje primanjkljaja, se pravi 18 milijonov manj, kot je bila predvidevala občinska uprava. Oblastva so torej črtala nad 6 milijonov izrednih ter nad 5 milijonov rednih izdatkov. Kakor ostalim podeželskim občinam na Tržaškem je prefektura tudi nabrežinski zapovedala, naj poveča nekatere dajatve. Tako naj bi se na primer zemljiški davki povečali za 200 odstotkov. Poročevalec je pa povsem upravičeno izjavil, da občina ne bo višala davkov kmetovalcem, ker je zahteva oblastev socialno krivična in gospodarsko neutemeljena. Krivična zato, ker kraški kmet že tako plačuje sorazmerno več davkov kakor tisti v bogatejši in rodovitnejši Furlaniji. Povrh pa še zato, ker so bili naši kmetovalci le-

tošnje spomlad hudo prizadeti od slane in mraza. Poleg tega bi višanje davkov zadalo strahovit udarec kmečkemu gospodarstvu, ki se nahaja, kot znano, v slabih vodah. To bi škodljivo vplivalo na vso gospodarstvo občine. Odbornik je zato svetovalcem predlagal, naj to zahtevo prefektуре zavrnejo, kar je bilo soglasno sprejeto.

BARKOVLJE

Za mnoge Barkovljane je jesen najlepši letni čas. Znano je namreč, da je trta pri nas v veliki časti. Če je pred hišo le količkaj prostora, je na njem vsajena trta, ki jo gospodar neguje po vseh predpisih. Za naše hiše so značilni latniki, ki nam poleg dobre kapljice nudijo v poletnih dneh tudi prijetno senco.

Poklicnih vinogradnikov je v Barkovljah prav malo, mnogo pa je takih, ki jim je vinogradništvo sicer postranski poklic, a pridelajo kljub temu več vina, kot ga potrebujejo za dom.

Vinski pridelek bo letos prilično dober, pri nekaterih pa nekoliko manjši od lanskega. Barkovljani trde, da je njihovo vino najboljšje na svetu. To je sicer pretirano, vendar lahko rečemo, da je barkovljanska kapljica ena najboljših na Tržaškem. Da je res tako, dokazujejo dobro obiskovane osmice, ki v nekaj dneh stočijo vse vino.

SV. KRIŽ

Konec tega meseca bodo v Sv. Križu slovesno obhajali 10-letnico smrti slikarja Alberta Sirka, ki se je rodil, kot znano, v naši vasi. Spored kulturne prireditve obsega nastop domačih združenih pevskih zborov, odr-

sko igro ter razstavo pokojnikovih slik. Poleg tega bodo na slikarjevi rojstni hiši vzdali spominsko ploščo ter priredili večjo razstavo slovenskih knjig.

REPENTABOR

Na sprejemu pri dr. Palamari je naš župan g. Bizjak sprožil vprašanje vojaškega strelišča nad Repnom, zaradi katerega imajo mnogi kmetovalci občutno škodo. Ti zahtevajo, naj se strelišče prestavi v kraj, kjer ne bo nikomur v napotje in škodo. Generalni komisar je županu svetoval, naj se obrne na vojaško poveljništvo, ki edino lahko ustreže želji prizadetih kmetov.

V soboto se je 28-letnemu Ladislavu Guštinu s Cola pripetila na Opčinah zelo huda prometna nesreča. Ko je z motornim kolesom zavijal z Narodne ulice na stransko cesto, se je vanj zaletel avto. Zaradi udarca na glavi so ga brž prepeljali v bolnišnico, a njegovo stanje je zelo resno. Bog daj, da bi okrevalec.

BOLJUNEC

V nedeljo je bil v Boljuncu praznik grozja, ki je privabil precejšnje število ljudi, vendar ne tolikšnega, kot smo pričakovali. Tega sta verjetno krivi nezadostna organizacija in tudi spored prireditve, ki razen igranja neke tržaške godbe ni udeležencem nudil nobenega razvedrila in zabave. Ta dan so tudi razdelili spominske svetinje kmetovalcem, ki so se udeležili razstave vina v Dolini.

Stene naše Glinščice so v nedeljo zahtevale smrt 19-letnega dijaka Bruna Davanza iz Trsta. Njegov prijatelj Valter Troha je povedal, da je nesrečni mladenič verjetno zaradi hipne slabosti zdrknil v 25 m globok prepad ter se smrtno ranil. Umrl je takoj zatem, ko so ga prepeljali v bolnišnico.

Sprejem pri dr. Palamari

Konec prejšnjega tedna je generalni komisar Palamara sprejel župane devinsko-nabrežinske, zgoniške, repentaborske in miljske občine. Razpravljali so o splošnih gospodarskih in upravnih vprašanjih posameznih občin, med drugim o Seladu ter o nujni potrebi, da se zakon o kmečkih bolniških blagajnah čimprej raztegne na Tržaško.

Ker se v določenih krogih čedalje bolj širijo govorice, da je treba Selad postopno ukiniti, so župani izrazili zaskrbljenost zaradi posledic, ki bi jih razpust ustanove povzročil v vseh občinah. Vedeti je namreč treba, da Selad ne daje kruha samo trenutnim brezposelnim, temveč da je obenem edini vir dohodkov za precejšnje število tistih delavcev, ki zaradi starosti, slabega zdravja ali invalidnosti ne najdejo drugod službe. Dr. Palamara je izjavil, da Selada ne bodo še ukiniteli, in je naprosil župane, naj mu dostavijo seznam del, ki naj bi jih ta ustanova v njihovih občinah še izvršila.

Zakona o kmečkih bolniških blagajnah niso, po izjavah g. komisarja, še raztegnili na Tržaško zaradi finančnih težav. Ker je namreč na našem ozemlju majhno število kmetovalcev (7 tisoč), bi upravni stroški nove ustanove pobrali okrog 70 odstotkov vsega razpoložljivega denarja. Če hočemo, da dobe kmetje enako zdravstveno zaščito kot njihovi tovariši v Italiji, bi morala država povisati svoj prispevek. Zato oblastva prouču-

jejo možnost, da bi se kmečke bolniške blagajne iz Tržaške združile v skupen konzorcij z ostalimi v goriški pokrajini, češ da bi se tako znatno zmanjšali upravni stroški.

Vprašanje je vsekakor zelo važno in zato pričakujemo, da ga bodo oblastva čimprej in pravično rešila, kajti sleherno odlašanje povzroča našemu kmetu neprecenljivo škodo.

Župani slovenskih občin so se tudi pritožili, ker je pokrajinska uprava v vseh slovenskih podeželskih vaseh postavila krajevne napise in kazipote samo v italijanskem jeziku, čeprav je v londonskem sporazumu jasno rečeno, da morajo biti ti napisi dvojezični. Dr. Palamara se je skliceval na recipročnost ter poudaril, da so v bivši coni B slični napisi samo v slovenščini.

Župani so pravilno odgovorili, da jih g. komisar ne sme klicati na odgovornost za stvari, ki se dogajajo izven meja njihovih občin. Na to je Palamara izjavil, da bo o zadevi verjetno razpravljala mešana komisija, ki bo še ta mesec zasedala v Beogradu.

Župani so končno izrazili g. komisarju svoje začudenje, ker je prefektura pred kratkim zapovedala občinam, naj zvišajo davke kmetom, čeprav je vsem znano, da so ti spomladi pretrpeli veliko škodo na pridelkih. Sporočili so mu obenem, da bodo občinske uprave ta predlog odločno zavrnile.

Dopisi iz Goriške

IZ PEVME

Se pred kratkim smo poročali v Novem listu, da je v krogu svojih dragih praznovala 90. obletnico rojstva najstarejša žena v Pevmi gospa Karolina Mikluš. Predpreteklo nedeljo pa je slavljenka umrla za pljučnico.

Obilna množica naših vaščanov in meščanov iz Gorice jo je spremljala na poti k večnemu počitku. V grobu se je po 48 letih zopet združila z možem, ki jo je pustil samo s kopico mladoletnih otrok. Dolgih 65 let je preživela v trgovini, od katere se ni mogla ločiti niti v zadnjih letih življenja.

Pokojnica je bila kremenita žena, ki je znala prepojit z bogastvom slovenskega duha tudi vse svoje otroke, številne vnuke in vnukinje. Naj sveti plemeniti verni ženi večna luč in lahka naj ji bo domača zemlja, ki jo je tako vroče in zvesto ljubila. Njeni družini izrekamo globoko sožalje, kateremu se pridružuje tudi Novi list, ki ga je pokojnica do konca življenja tako rada prebirala.

Predpreteklo soboto sta si obljubila večno zvestobo pred prelepim oltarjem v pevnski cerkvi nevesta Anica Perin in ženin Bruno Vižintin iz Štandreža. Mladima novoporočencema želimo vsi vaščani obilo božjega blagoslova in zadovoljstva na njuni novi življenjski poti.

(Ta dopis smo prejeli že za zadnjo številko N. l., pa smo ga morali zaradi pomanjkanja prostora odložiti za to številko.)

IZ DOBERDOBA

Uprava Konzorcija vzhodno-furlanskega vodovoda (CAFO) je pred kratkim obvestila naše županstvo, da je zaprosila 180 milijonov lir državnega prispevka za razširitev in izpopolnitev vodovodnega omrežja. V to vsoto je vključenih tudi 20 milijonov lir za obnovo in napeljavo novega vodovoda v vseh naseljih naše občine, kjer ga še nimajo.

Če pristojna oblastva ne bodo dolgo zavlačevala odobritve prispevka, kar se na žalost prerado dogaja, se bodo gradbena dela morala v kratkem začela.

V Doberdobo bodo otvorili novo delovišče, ki bo zaposlilo 15 delavcev 76 delovnih dni. V ta namen so oblastva določila 1 milijon 174 tisoč lir.

Na goriškem bodo skupno odprli 23 novih delovišč za 500 brezposelnih delavcev. Za ta dela bodo izdali nekaj nad 40 milijonov lir.

IZ PODGORE

V sredo preteklega tedna se je na Kalvariji ponesrečila 68-letna vdova Marija Rusjan iz Podgore. Pri nabiranju drv je revica padla v jamo. Avto Zelenega križa je takoj odšel na Kalvarijo, a ker ni mogel privoziti do jame, so bolničarji naprosili tri Podgorce, naj jim pomagajo. Vdovo so odpeljali v bolnico, kjer bo v nekaj dneh, kakor upamo, popolnoma okrevala.

IZ KRMINA

Vsi krminski obrtniki, trgovci in industriji so ob prazniku grozdja in obnem zboru Furlanskega jezikoslovnega društva med seboj tekmovali, kdo izmed njih bo odnesel prvo nagrado za najlepšo izložbo.

Ogledovalci so se najbolj ustavljali pred izložbami Vladimirja Gradnika in jih vsi presenečeni občudovali. In sodbo ljudi je moralo potrditi tudi razsodišče, ki je Gradniku prisodilo prvo nagrado.

V Krminu bodo odprli dve novi delovišči, ki bosta zaposlili 45 delavcev 127 delovnih dni. Za ta dela so nakazali 3 milijone 548 tisoč lir.

IZ SOVODENJ

Poročilo o seji našega občinskega sveta, ki je bila 19. septembra, moramo še dodati, da so svetovalec razpravljali tudi o otroškem vrtcu v Rupi. Vsi vaščani iz te vasi pozdravljajo vest, da so oblastva končno odobrila zgradnjo otroškega vrtca. Občinski svet je v ta namen sklenil najeti posojilo 5 milijonov 600 tisoč lir. Zato upamo, da se novo poslopje čimprej prične graditi.

Tudi v Sovodnjah bodo otvorili novo delovišče, ki bo zaposlilo 20 delavcev 102 dneva. Na razpolago je 1 milijon 956 tisoč lir.

IZ ŠTEVERJANA

V naši občini hudo pogrešamo stalnega cestarja. Vsem je namreč znano, da so občinske poti trajno v več ali manj slabem stanju in da so za današnji promet tudi zelo nevarne. Naša vas bi zaradi svoje strme lege morala pravzaprav spadati med hribovite občine in vprašanje naših dveh glavnih cest ne bo ugodno rešeno, dokler ne bosta cesti čez Grojno in ona od oslavske kostnice do Števerjana asfaltirani. Tudi tujski promet se zaradi slabih cest nikakor ne more razviti, čeprav je Števerjan vsem izletnikom z Goriškega in s Tržaškega zelo priljubljen. Kako naj naša revna občina vzdržuje ceste, ki jih občutno skvari vsako večje neurje? Nujno potrebo po asfaltiranju naših dveh glavnih cest je pred kratkim živo poudaril tudi italijanski tisk.

Zato prosimo gosp. prefekta, naj se za stvar zavzame ter poskrbi, da se nam asfaltirajo ceste ter napelje vodovod.

V Števerjanu bodo odprli novo delovišče za 10 delavcev. Zaposleni bodo 102 dneva, za kar je na razpolago 991 tisoč lir.

PRAZNIK GROZDJA V GORICI

Praznik grozdja, ki so ga slovesno otvorili v nedeljo v Ljudskem vrtu, se je dobro obnesel, čeprav ni bilo vreme preveč naklonjeno. V Ljudskem vrtu so postavili šest lepo okrašenih kioskov, bogato obloženih z raznim grozdom, v dveh so pa razstavljali dobra vina Kmetijskega konzorcija in vinogradnika Alojzija Zorzenona iz Bračana. Zavoječ grozdja je stal 100 lir.

Ta dan so mladinci iz Ločnika izvajali nekaj plesov v narodnih nošah, nastopili pa so tudi godci iz Latisane ter veseli harmonikarji iz Ronk.

AZIJSKA NA GORIŠKEM

Doslej so na Goriškem zabeležili 164 primerov azijske gripe. V tem številu pa ni vključenih 50 orožnikov in vojakov, ki so prvi podlegli tej bolezni, a so že vsi ozdraveli. Bolezen se je v vseh primerih pojavila v mili obliki in ni bilo doslej nobene smrti. Gotovo bo ljudem koristilo, če v kratkem povemo, kako se bolezen javlja. Prvi dan

se bolnik čuti le na splošno bolj slabo. V začetku ima nekaj nad 37 stopinj vročine, ki se pa naslednje jutro že dvigne na 39 ali celo 40 stopinj. Bolnik čuti precejšnje bolečine v grlu in po vsem telesu. Azijsko najlaže spoznamo, če nadziramo bezgavke. Bolnik z visoko vročino in nekoliko oteklimi bezgavkami, ki pa nimajo gnojnih rumenih pikic, gotovo boleha za azijsko. Če se v prvih dveh dneh bolezni močno vnamejo bezgavke, je najbolje, da pokličete zdravnika. Podcenjevati pa ne smete zlasti splošne, čeprav rahle oslabelosti in nizke mrzlice (nekaj nad 37°) v prvem dnevu, kar se zna kasneje bridko maščevati.

ZAČETEK POUKA NA GORIŠKEM

Zaradi azijske gripe so oblastva odredila, da se pouk na vseh šolah v Gorici in njenih predmestjih prične dne 14. oktobra. To velja tudi za Gradiško in Krmin.

NOVI ŽUPNIK V ŠEMPETRU

Predpreteklo nedeljo je dobila šempetrska župnija novega dušnega pastirja. To mesto je prevzel g. Albert Metlikovec, ki je doslej duše pasel najprej v Komnu, nato v Loticah in na Vrabčah ter končno na Colu nad Vipavo. Novi župnik je doma iz Sesljana.

Šempetrci so mu priredili zares veličasten sprejem. Vernikom ga je predstavil solkanški dekan g. A. Simčič.

Novemu pastirju so pred cerkvijo postavili lep slavolok, kjer ga je pričakovalo mnogo vernikov, ki so mu po svojih zastopniških izrekli prisrčen pozdrav in iskreno vdanost. V lepo okrašeni cerkvi je novi župnik daroval sv. mašo za svoje nove župljane, jih prisrčno pozdravil in jim delal prve nauke. Odlični šempetrski cerkveni pevski zbor je z globokim občutkom prepeval med sv. mašo Bogu in Mariji v čast ter v veselje vernikov.

Novemu šempetrskemu župniku želimo vsi njegovi prijatelji in znanci na Goriškem obilo božjega blagoslova v njegovem vzvišenem poslanstvu.

OPOZORILO KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo opozarja kmetovalce in kmečke najemnike, da lahko tudi letos dobe državni prispevek (3.500 lir) za nakup največ enega stota semenskega žita, in sicer tehle vrste: San Pastore, Produttore (S 6), Tevere Fortunato ali tudi kake druge vrste, ki jo odobri Kmetijsko nadzorništvo. Za goriško pokrajino je v ta namen dodeljenih 1200 stotov. Prošnje morajo kmetovalci vložiti najkasneje do 15. t. m. pri nadzorništvu.

Vzorci za prošnje dobe kmetije na sedišču Kmetijskega nadzorništva v ul. Duca d'Aosta v Gorici ali pri njegovih podružnicah v Ronkah, Krminu, Gradiški, Romansu in pri poslovalnicah Kmetijskih konzorcijev.

OKRASITEV GROBOV

Županstvo sporoča, da se sme le do 25. oktobra okrasiti in očistiti grobove na pokopališčih v Gorici in predmestjih. Od tedaj bo do vseh vernih duš dan splošno čiščenje pokopališč, ki ga je odredila občinska uprava.

DAROVİ ZA SIROTIŠČE

Ob smrti matere Karoline daruje družina Mikluš za Slov. sirotišče v Gorici Lir. 2.000.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ ČRNEGA VRHA

Nesreča tudi pri nas ne spi. Ko se je 3-letni Adrijan Cenčič igral pri ognjišču, se je prijel za rob velikega kotla, v katerem se je kuhala brozga za živino, in ga prekučnil. Oblil se je z vročo brozgo, da so ga morali nemudoma prepeljati v oddaljeno čedadsko bolnico. Opekline so ga spravile v nevarnost za življenje.

Cesta, ki pojde v Kal in v dolino, ni še končana. Zato moramo še zmeraj nositi razne potreščine po strmi stezi ali se posluževati vzpenjače Črni vrh — Stupica, ki pa je draga, saj stane prevoz 100 (kg blaga nič manj ko 450 lir. V kratkem pa bomo imeli cesto, kar je zasluga senatorja Pelizza, ki se edini zanima za našo tako zanemarjeno vas.

Hudi spor, ki je nastal v naši nekoč vzorni vasi po krivdi bivšega laškega župnika Artica, se je po posredovanju vplivnih pokrajinskih prvakov poravnal. Tako se je končala pravda, ki se je že toliko časa vlačila po sodnijah. Nihče pa ne more poravnati ogromne škode, ki so jo v tem času pretrpeli naši ljudje.

Na novo zgrajena moderna mlekaria v vasi že posluje.

Tu živimo skoro izključno od živinoreje. Dnevno pridelamo od 10 do 15 stotov mleka. Letos bo pa hudo s krmo, ker je za slano

prišla še toča, ki nam je uničila vse pridelke. Tudi za mlekarino smo hvaležni senatorju Pelizzu, ki nam je izposloval precejšnjo državno podporo in ugodno posojilo. Manjka pa nam sposoben človek, ki bi jo znal uspešno voditi.

Odkar je župnik Artico moral zapustiti našo vas, smo brez duhovnika. Tega je krivo morda dejstvo, da smo ga surovo odslovili in da smo zahtevali, naj nam pošljejo slovenskega dušnega pastirja ali vsaj takega, ki bi nas brez tolmača razumel. Vedeti je namreč treba, da je duhovnik pri nas oče, svetovalec, odvetnik in zdravnik. To zato, ker smo precej odrezani od sveta in ker tudi v dolini ne smemo vsem zaupati, saj nas navadno le izkoriščajo. Razmere v naši vasi očitno izpričujejo, kako malo srca in skrbi ima videmska cerkvena uprava za resnične koristi slovenskih vernikov.

UKVE

Po vsej dolini se je bliskovito razširila žalostna vest, da se je na Montažu v nedeljo smrtno ponesrečil 59-letni goriški trgovec Avgust Pipan, ki je imel manufakturno trgovino na Korzu. Med plezanjem je nesrečno padel v 100 m globok prepad.

Pokojniku naj sveti večna luč. Njegovi družini in sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

PREJELI SMO NASLEDNJE PISMO:

Uredništvu Novega lista v Trstu!

Ako napaka in krivica glede Trčmuna nista bili še popravljeni, prosimo, da objavite priloženi dopis v vašem listu, ker ga Kat. glas ni hotel objaviti:

Jože Kosmač
Andrej Gulič
Pepca Stoka

»V Kat. glasu pišete, da ste za protest izbrali drugačno pot kot drugi slovenski časopisi. Takole pravite: »Saj za protest ni ravno potrebno javno obsojanje, temveč so še druga pota.« Ni tako! Italijani zatirajo in uničujejo Beneške Slovence že blizu sto let. Pravzaprav se Italija ni nikoli zmenila za njihove potrebe in blagostanje, kakor da bi jih ne bilo. Niti najpotrebnejših poti ni napravila ali popravila. V svoji revni deželici so životarili in si pomagali, kakor so vedeli in znali. Pustila je sicer njihov jezik na miru, ni pa storila prav nič za njihovo izobrazbo. Sol niso imeli prav nobenih, niti laških ne, kar je bilo sicer dobro, kajti rajši nobenih šol kakor samo laške.

Mussolini, ta novi megaloman, najzagrizenejši šovinist in naš največji sovražnik je pa hotel Beneške kakor tudi primorske Slovence v najkrajšem času kar zadušiti. Slovenski jezik je bil sploh prepovedan. Ljudje niso smeli v cerkvi ne moliti ne peti ne poslušati božje besede v slovenskem jeziku. Na svojo stran je pridobil tudi videmskega nadškofa N. garo. Ta je v cerkvah prepovedal slovenski jezik. V ta namen je v slovenske duhovnike pošiljal italijanske duhovnike, ki niso znali nič slovenski, slovenske pa med Furlane. To Mussolini-Nogarjevo delo hoče nadaljevati tudi sedanji videmski nadškof, zdaj ko je na oblasti demokratična in krščanska stranka in ko vlada katoliški Cerkev papež Pij XII., ki, kakor znano, odločno prepoveduje tako ravnanje. To je naravnost nezaslišano in kriči po odločni in javni obsodbi.

Videmskega nadškofa pa prosimo, naj odstopi in prosi papeža za kako samo laško škofijo, ker je za škofa v Vidmu popolnoma nesposoben.

Tudi pri kosilu je cesar, ki je sedel poleg namenjenega dekleta venomer pogledoval na Elizabeto, sedečo na drugem koncu mize poleg svoje vzgojiteljice. Mlada princesinja je bila vsa rdeča od zadrege.

O tej cesarjevi ljubezni na prvi pogled so se razni pisci prav tako razpisali, kakor o zaloigri v Majerlingu. Nekateri pravijo, da je pa bil mladi cesar Elizabeti zopr.

»Raje bi vzela vsakega krojača«, je pozneje večkrat zatrjevala.

Prvi hip pa je kazalo, da je tudi ona srečna, ker jo snubi mogočni vladar. Materi Zofiji ni bilo preveč všeč, da ji sin podira načrte in hoče prav »tega froca« za ženo. Sin pa se je to pot utrmil.

Zvečer se je pri dvornem plesu vrtel samo z malo Sisi. Ko so jo vprašali, kako se je počutila v cesarjevi bližini, se je namrdnila: »Samo v zadregi sem bila.«

Naslednjega dne pri kosilu sta po cesarjevi odločbi Nene in Sisi že zamenjali prostore. Pri snubcu je sedela mlajša sestra, Nenė je pa na spodnjem koncu mize sicer glasno in svetovljansko zabavala vso družbo, toda videlo se je, da ji ne gre iz srca.

Čez dva dni je Franc Jožef prosil za Elizabetino roko. Mati je ukazala hčerki, naj napiše pisemce s svojim privoljenjem. Zofija pa je malo zagrenjena sporočila to novico sinu. Cesar je že zgodaj zjutraj planil v sobane bodoče neveste. Ko jo je srečal na pragu, jo je burno objel in poljubil. Ona se je pa razjokala, ne vemo, ali od žalosti ali veselja.

Cesarjeva mati Zofija se je zdaj vdala. Brž je začela kuhati načrte, kako bo tega otroka, Elizabeto, podjarmila svoji volji. Ona bo prava cesarica, ne pa »ta mali froca«.

Še isti dan je začela bodočo nevesto zbadaati.

(Dalje)

5

V SONCU in senci

R. B.

Marsikdo je računal, da bo iz pogostih srečavanj zrastle tudi ljubezen in morda poroka.

Tedaj se je pa vmešala mati Zofija, ki je poroko preprečila. S svojimi tajnimi svetovalci je sklenila, da se mora njen sin poročiti s princesinjo iz bavarske družine Wittelsbach. Nič ni motila Zofije zavest, da so v njeni in v habsburški rodovini dedno umobolni.

Dogovorila se je glede poroke s svojo sestro Ludoviko, ki je bila poročena z bavarskim vojvodo Maksom. Imela sta pet hčera. Družina je prebivala na gradu Possenhofen ob Starnberskem jezeru na Bavarskem. Oče je bil svojevrsten človek s potezami v značaju, katere je vse podedovala Elizabeta. Rad se je zabaval, neprestano potoval križem sveta, družil se je celo s cirkuškimi družbami, v višjih krogih pa je bil vedno v zadregi. Po njem je Elizabeta že v mladosti podedovala pesniško žilico in sanjavost, ki jo je zaupala svojemu dnevniku. Tudi risala in jezdarila je zelo rada.

Ko je imela Sisi, tako so Elizabeto klicali v domačem krogu, dvanajst let, je bila okrogla in debelušasta. Nič ni kazalo, da se bo že v nekaj letih razvila v krasno »rožo iz Bavarske«. Starejšo sestro Heleno, imenovano Neni, so vzgajali bolj fino, Sisi se je pa razvijala kot cvet ob potu. Z Neni sta imeli mati in njena sestra Zofija velike načrte; njo sta izbrali za nevesto mlademu cesarju

Francu Jožefu. Ta je o vsem tem že nekaj vedel, a je zadevo prepuščal materi in teti, kot da se ga poroka nič ne tiče.

Ljubezen na prvi pogled

Cesar je sicer imel neprijeten občutek, da ga hočejo proti njegovi volji oženiti, toda materi ni maral nasprotovati. Spoštoval jo je zelo globoko; dobro je vedel, da se mora prav njej zahvaliti za cesarski prestol in da mu hoče vedno le dobro. Zato ji je pustil, da je pripravljala pot izbrani nevesti.

Nekega dne poleti je mama v Possenhofenu ukazala: »Nenė in Sisi naj se pripravita za pot. Povabljeni smo v Ischl, tja bo prišel tudi cesar.« 15. avgusta 1853 so vojvodinje res odpotovale. Petnajstletni Sisi je bilo vse skupaj malo mar. Nič je ni zanimalo, da je kočija pridirjala v Ischl z nekaj ur zamude. Tudi kovčki z oblekami so ostali nekje zadaj. Zato se princesinje niso utegnile niti preobleči. Mladi cesar je pa že nestrpno čakal, da bi videl tisto, katero so mu izbrali za nevesto.

V salonu velikega hotela so se srečali. Franc Jožef je bil nekam v zadregi, ko je opazoval Nene. Zdela se mu je sicer lepa in vitka, toda v potezih obraza je kazala neko svojevoljno vzvišenost in trmo. Ko pa je ugledal Sisi, še napol otroka, ni mogel odmakniti oči od njene miline, ljubke postave, globokih oči in prekrasnega venca temnordečih las.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Obisk pri slikarju

Augustu Černigoju

Slikar Avgust Černigoj je priredil zadnji čas razstavi v Celju in Ljubljani, kjer je prikazal predvsem svoje grafike. V kratkem bo izložil istotam tudi svoje oljate slike. Udeležen pa je bil še na vrsti drugih razstav.

Z ozirom na to ga je obiskal na njegovem domu v Trstu naš sodelavec, da bi mu zastavil nekaj vprašanj v imenu bralcev, ki se zanimajo za delo in uspehe naših umetnikov.

Zadnji čas opazamo, da kažete v svojem ustvarjanju neko novo aktivnost, gospod profesor, in to kar se tiče prirejanja razstav kot tudi slikanja. Ali nam lahko poveste, čemu je to pripisati?

»Oh, na tem ni nič čudnega,« se je nasmehnil slikar s svojim poznanim napol ljubeznivim napol skeptičnim smehljajem. »Drugo leto bom obhajal svoj šestdeseti rojstni dan in to, mislim, je dovolj velik vzrok, ki priganja vsakega umetnika k delu in naglici, če hoče izpolniti vsaj še del svojih načrtov.«

To bo delno res. Vendar se nam zdi, da je glavni razlog za vašo sedanjo aktivnost nekje drugje, namreč v občutku neke nove zrelosti oziroma v nekakem novem ustvarjalnem zagonu. To dokazujejo tudi dela, ki jih vidimo na vaših sedanjih razstavah.

»Morda imate prav. Začutil sem res, da razpolagam v sebi še z veliko možnostmi za izražanje v impresionistično-abstraktnem slogu, ki posebno odgovarja moji umetniški naravi ali instinktu, če hočete. Cutim, da sem zdaj bolj blizu ustvarjalnim navdihom kot kdaj koli prej. Spet me je začela močno pritegovati narava, kar dokazujejo moje zadnje razstave. To se odraža tako v pokrajini kot v tihožitjih in seveda tudi v grafiki.«

Ali čutite kako vsebinsko in formalno razliko med svojim današnjim in dosedanjim slikanjem?

Prof. Černigoj je za hip pomislil. »V tem obdobju mojega slikanja je pglavitna stvar, ki me zanima in zaposluje, neoplasticizem, to je, kako ustvariti novi perspektivni prostor v slikarstvu. To vprašanje muči mnoge današnje slikarje. Ne kaj, ampak kako, namreč kako povedati umetniška spoznanja in občutja v novi, današnjemu človeku in njegovemu pojmovanju bolj odgovarjajoči obliki.«

Zivahno je vstal in stopil k nedokončani sliki, ki je bila na stojalu v ateljeju, ter začel z razprto dlanjo kazati, kakor bi segal v njeno globino:

»Gre mi za to, kako prikazati tretjo dimenzijo v drugi, ploskovno nakazati tretjo. To iskanje je nov element v moji umetnosti in v tem je novi jezik sodobnega slikarstva.«

Ali se vam zdi, da ste uspeli?

Gospod Černigoj se je spet nasmehnil s tistim svo-

jim ljubeznivim in skeptičnim izrazom v očeh in okrog ust.

»Vsak umetnik občuti trenutke zadoščenja in jih tudi išče,« je dejal. »A le čas bo pokazal, če to iskanje in zadoščenje zares odgovarja tudi novi zrelosti in novemu objektivnemu napredku ter novemu pojmovanju v umetnosti.«

Kako sodite o odzivu občinstva na tako novo pojmovanje umetnosti?

»Povprečen, zlasti v umetnosti neizobražen, ali bolje rečeno, neinformiran človek ima še vedno nekaj težav pri pojmovanju abstraktne umetnosti. Vendar pa moram reči, da ga v splošnem že začinja zanimati novi svet barv in oblik, in sicer tudi zato,

ker vidi sorodne oblike v sodobni arhitekturi in v grafično-publicističnem svetu. Umetnost je ena sama. Išče čisti izraz naše dobe in k njemu se bomo vračali, ne pa k starim virom, ki so odgovarjali drugačnemu življenjskemu občutku prejšnjih generacij.«

Kaj pa menite o tržaški slovenski družbi in njenem odnosu do umetnosti in mecenstva?

»Na žalost ima naša slovenska tržaška družba premalo smisla za umetnost in zlasti za novodobno umetnost. Med našimi ljudmi, tako intelektualci kot trgovci in drugimi meščanskimi sloji, opazam vse premalo smisla in okusa za umetnost. Zadovoljujejo se z zelo skromnimi darili iz preteklosti, pododvanimi s pohištvom ali stanovanjem vred od pokojnih staršev ali tet, ali pa s kakimi cenenimi oleografijami (reprodukcijami), pri čemer se še radi pobahajo, da so te stvari zastoj dobili ali za zelo majhne denarje. V tem bahanju se razodeva pravo

ubožno spričevalo, kar se njihove kulture tiče, vendar je tako bahanje zelo značilno za Trst.«

Vendarle mislim, da so med nami mnogi, ki jim ne manjka smisla za umetnost, pač pa sredstev, da bi si nabavili dobre slike.

»To bi bilo razveseljivo. A prosim Vas, da napišete, da mi umetniki radi damo slike tudi na obroke. Če jemljejo ljudje hladilnike na obroke, zakaj ne bi tudi slik? Saj se življenjski standard ne meri samo po hladilnikih, ampak tudi po umetniškem okrašanju stanovanj.«

Se eno diskretno vprašanje. Ali ustvarjate z lahkoto ali s težavo?

»Slikam iz nujnosti, kot nujno diham. Slikam vsak dan in, če bi mogel, bi slikal tudi ponoči. Torej niti ne premišljuje, če delam s težavo ali z lahkoto, kot človek ne premišljuje, če diha.«

In Vaši načrti? Ali imate v mislih kako razstavo v Trstu?

»Pozimi bom skušal prirediti v kakšni tržaški galeriji — najrajši v občinski, če jo bom dobil — razstavo novih olj in grafike.«

Se nekaj: kaj sodite o današnji slovenski umetnosti?

»Slovenci se z uspehom trudijo, da bi dosegli raven evropske umetnosti. To pa je tudi nujno, saj živi slovenski narod v srcu Evrope. Ne smemo in ne moremo zaostajati. Mejimo z Avstriji in Italijani, dvema izrazitima evropskima narodoma, in zato moramo biti sposobni za kulturno tekmovanje z njima.«

II. Mednarodna grafična razstava

V prostorih Moderne galerije v Ljubljani so razstavljali nekaj tednov umetniki iz 30 držav svoje grafične liste. Ker se je obisk vsak dan večal, so razstavo podaljšali do prvega oktobra. Slovensko kulturno središče Ljubljana je že nekaj let sem postalo privlačno mesto tudi za tuje likovne umetnike. Ob enem pa seznanja s slovensko umetnostjo številne tuje obiskovalce.

Vtisi, ki jih je dobil človek na tej II. mednarodni grafični razstavi, so različni. Namesto jasnih, ostrih črt, vidimo medle obrise, prelivanje barv in meje med grafiko in slikarstvom se zabrisujejo.

Na tej razstavi pa je odkril obiskovalec še drugi razvoj grafične umetnosti. Izražanje čustva, trenutnega umetnikovega razpoloženja, kot se še vedno opaža pri pariški šoli, se že umika predstavam iz realnosti, čeprav svojstveno preoblikovanim po umetnikovem osebnem gledanju.

Zanimivo je tudi odkritje, da evropski umetniki izražajo neumirjenega človeka in njegovo dobo, medtem ko kažejo afriški, a še bolj kitajski umetniki z barvnimi lesorezi in litografijami neko umirjenost in filozofsko zadržanost.

Naj omenim italijanski oddelek, ki ga je častno zastopal odlikovanec Santomas Giuseppe poleg Biorollija, Giangrandija, Moscherinija in še nekaterih. V tej dvorani so bili obešeni tudi listi Slovenca Spacala (Luna v solinah, Hiše in tovarne, Stare hiše) in Černigojeve akvatinte. Izmed Slovencev je prejel častno nagrado tudi Debenjak za »Kraške karijate«. Med odlikovanimi bi moral biti tudi Božidar Jakac, saj njegove Iskre in zvezde to res zaslužijo.

Celotna razstava je zbudila v človeku vtis, da je bilo na njej vse razgibano in sunkovito: na stotine težen, kako bi vsak umetnik s svojo barvo izrazil sebe in gledanje na razburkani čas.

Zato pa vsakogar kar pomiri, ko prestopi prag sedne Narodne galerije in se okoplje v toplih barvah in mirni umetnosti starih mojstrov čopiča in risane besede.

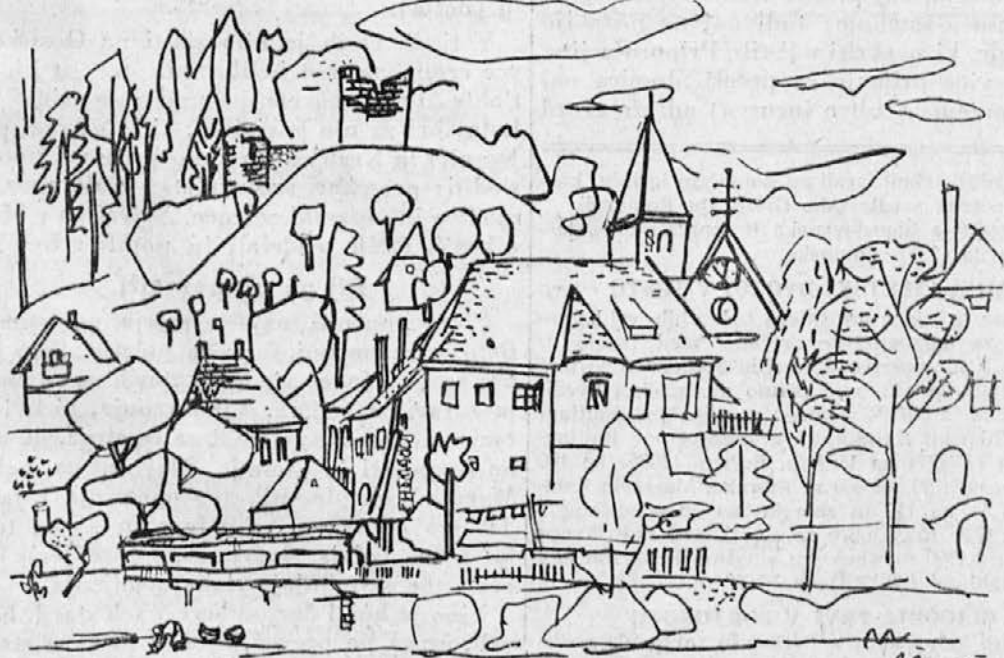
r. b.

KONGRES ORIENTALISTOV

V Monakovem so 4. septembra končali znanstveno zborovanje orientalisti, ki se jih je 1300 zbralo na 24. mednarodno zasedanje. Prišli so iz vsch delov sveta. Orientalisti se bavijo s proučevanjem vzhodnih kultur. Pred zborom učenjakov je govoril tudi naš rojak univerzitetni profesor dr. Viktor Korošec iz Ljubljane. Imel je predavanje o klinopisnih spomenikih. Med Slovenci se je za klinopisje Asircev in Babiloncev med prvimi zanimal goriški nadškof Sedej.

...

* Na Dunaju je bil v prvi polovici tega tedna svetovni kongres katoliških časnikarjev. Med štiristo udeleženci iz tridesetih držav je bilo tudi številno poljsko zastopstvo, v katerem sta bila tudi dva poslanca iz Sejma.

A. Černigoj

Perorisa iz Laškega

GOSPODARSTVO

KOLIKO ČASA VRE MOŠT?

Večkrat slišimo: »Ne vem, kako je moglo ostati moje vino sladko, ko pa je toliko časa vrelo«. To je znak, da ni bilo vretje pravilno.

Če hočemo pripraviti trpežno vino, bi bo vztrajalo do poletja in naprej, mora mošt popolnoma povreti, se pravi, da se mora ves sladkor razkrojiti v alkohol in ogljikovo kislino. Vsa sladkoba mora izginiti. A v kolikem času?

Čas vrenja je odvisen od odstotka sladkorja v moštu, od trenutne toplote, od posode, kipelnih glivic in tudi od sorte grozdja. Ugotovljeno je, da sorti tokajec in zelen (verduc) ob enakih pogojih najkasneje za ključita vrenje.

Če ima mošt toliko sladkorja, da je priča kovati vino z 8 do 9% alkohola, bo kmalu pokipel. Sladkejši mošti potrebujejo sorazmerno mnogo več časa, ker višji odstotek sladkorja, oziroma odstotek že razvitega alkohola zaustavlja delovanje kipelnih kvasnic in s tem tudi vrenje. Med naravnimi kvasnicami, ki že z grozdom pridejo v mošt, je namreč na stotine različnih sort, ki polagoma odmirajo, brž ko se v moštu viša odstotek razvitega alkohola. Če je v moštu, oziroma v mladem vinu že 8% alkohola, ostane še prav malo kvasnic. Te se nadalje zredijo, brž ko se odstotek alkohola zviša. Zato potrebujejo sladkejši mošti več časa, da popolnoma pokipijo. Nekateri prav sladki mošti pa sploh ne pokipijo, če jim ne dodamo odbranih in posebej vzgojenih kvasnic.

Med vrenjem mošta je zelo važna toplota. Če tržemo zgodaj zjutraj ali v slabem vremenu, je grozdje zelo mrzlo in mošt iz takega grozdja začne kipeti zelo pozno in mu navadno moramo umetno dvigniti toploto. Grozdje, nabrano v suhih in toplih dneh, bo dalo pa mošt, ki začne kipeti že nekaj ur potem, ko smo ga zmastili ali zmleli. V naših razmerah mora imeti vsaj 15° C toplote, da začne vreti. Bolje je, da je toplota nekoliko višja, in sicer med 18 in 20° C. Med kipenjem se mošt sam ugreje in večkrat je v sodu kar za 8° C višja toplota kot v kleti. Če pa v njej ni dovolj toplote, moramo klet zakuriti. Če je mošt premrz, lahko zakurimo tako močno, da je v kleti tudi 25° C to-

plote. To toploto pa vzdržujemo le toliko časa, dokler mošt ne začne kipeti. Nato toploto znižamo na 18 do 20° C. Koliko časa naj kurimo? V kleti naj ostane ta toplota toliko časa, dokler je mlado vino še kličkaj sladko. Včasih je potrebno kuriti ves oktober in morda še ves november. Šele ko mlado vino ni več sladko, nehamo kuriti. Tedaj mraz vinu celo koristi, da se prej izbistri.

Rekli smo, da je čas kipenja odvisen tudi od posode. Čim večja je lesena posoda, tem živahnejše je kipenje, ker kvasnice bolje delujejo, če imajo mnogo zraku. Pravo in dokončno kipenje mošta se ne more izvršiti v parafinirani ali stekleni posodi, kamor lahko spravljamo samo že napravljenino vino, in sicer po drugem pretakanju.

Nekateri ogrevajo premrz mošt tako, da v kotlu segrevajo nekaj mošta in ga potem premešajo z ostalim v sodu. To splošno ni na mestu, a ne škoduje, če mošta ne segreje mo nad 40° C. Pri višji toploti se spremenijo

bistvene lastnosti mošta, tako da trpi dobrot vina. V zadnjem času dobiš v trgovini posebne električne ogrevalnike za mošt v sodih: so palice, ki jih vtakneš v sod in na enem koncu priklopiš na električno stikalo. Tudi ti ogrevalniki niso priporočljivi, če jih stalno ne premikamo po sodu. Najboljše je torej naravna toplota, to je segrevanje kleti.

POKOJNINA KMETOVALCEM

Tik pred poletnimi počitnicami je poslanska zbornica z veliko večino odobrila zakon, po katerem imajo tudi kmetovalci pravico do pokojnine. Vsak kmetovalec, splovinar in kolon, ki je dopolnil 65. leto, bo prejemal pokojnino že s prvim januarjem 1958. leta. Ženske pa, ki so dopolnile 60. leto, bodo začele prejemati pokojnino pozneje. Ugodnosti tega zakona bo uživalo nekaj manj ko poldrugi milijon družin. Polovico zavarovalnine bo plačal kmet sam, polovico pa država.

Kmetovalci, splovinarji in koloni, ki bodo s 1. januarjem izpolnili 65. leto, naj si čimprej preskrbe obrazec pri ustanovi INCA Delavske zbornice. Na njem napišejo prošnjo za priznanje pokojnine.

„Prijet' lji, obrodile so trte vince nam sladko“

Tako je zapel naš Prešeren v vedno lepi »Zdravljici«. Ti stih nam prihajajo v spomin v tem času, ko je trgateg.

Nestrpno jo pričakuje naš vinogradnik; saj je za Brica, Vipavea in deloma tudi za Kraševca poglavitni up, da bo poplačal davke in dokupil kaj sebi in družini.

Že stari pisatelji so opisovali trgateg kot vesel čas; delo v vinogradu in v hramu tedaj ni težko. Srce se razveseli, ko dvigne gospodar čašo izpod bednja, jo pogleda proti soncu, srebné ter presodi, kakšna bo nova kapljica.

Zanimiv opis trgatve in vinskih razmer v naši deželi se bere v latinsko pisani knjigi »Clima goritiense« (Goriško podnebje), katero je izdal leta 1781 zdravnik Anton Muznik z Mosta ob Soči.

V X. poglavju pripoveduje: »Konec septembra ali v začetku oktobra določi oblastvo dan trgatve. Veselo gredo trgači z gospodarjem v gorico in se razvrste po »plantah«. On jih opominja, naj pridno tržejo ter ne zgubljajo časa s smehom; tudi naj ne pozabijo na grozde, ki so skriti v listih. Priporoča jim, naj z levico primejo za pecelj, desnica naj pa s »fovčem« (cultro incurvo) odreže grozd

in spusti v brento (excipulum). Brente se potem izprazni v kadi (receptaculum) in odpeljejo z vozom v hram.«

Opomini vinogradnikom

Potem našteva Muznik razne vrste grozdja, ki je rastle pred poldrugim stoletjem na naših tleh. Uspeval je moškati, grganja, pikolit, rebula, cividin in pinola. Ko našteje vrste, dodaja pet nasvetov, da ne začne grozdje gniti. Zlasti naj trgači ne ogrizejo polovice grozdja in ga potem vsega oslinjenega ne zmečejo v brente.

Danes se takim nasvetom kar malce nasmejnemo, toda ne smemo pozabiti, da je Muznik, goriški protofizik, dajal kletarjem prve nasvete.

Ko je grozdje v bednjih (lacus), uči naš Muznik, pusti ga nekaj dni, da se zmečha in začne vreti. Potem pa skoči noter z bosimi nogami in ga masti, da začne spodaj odtekati mošt. Tropine pridejo nato pod stikalnico (torcular), od koder se polnijo sodi (dolia).

V tistih časih je bilo zlasti na Goriškem več črnih vrst kot belih, toda šteli so jih za slabše. Po njegovem je najboljša vino rebula; brž za njo je cividin, ki so ga radi pili Korošci in Kranjci. Po kakovosti so si potem sledili: prosek, »rosenplatz« iz dornberške okolice in vipavski zelenec. Največ so v Muznikovih časih pridelali in popili rebule.

Pij ga po pameti!

Pivec poučuje, naj ga pijejo po pameti. Belo je za pozimi, črno za poletje. Zelo dobro so za želodec vina, v katerih so se močila zdravilna zelišča. Vino vzbuja, poživlja in razveseli človeka; naredi ga veselega, da začne prepevati in plesati. Zdaj se pa oglasi Muznik kot zdravnik ter opominja rojake, da smo ob takem razpoloženju že na tem, ko pivec izdaja skrivnosti, ko se jezik zapleta ter se vzbujajo slaba nagnjenja.

Vino je božji dar, se bere v teh starih bukvalah, če ga pa preveč pijemo, postane strup, posebno »ker so prebivalci gorskih krajev bolj vdani pijači nego jedi«.

Športni pregled

ROMUNIJA — JUGOSLAVIJA 1:1

V nedeljo je v Bukarešti 120 tisoč gledalcev prisostvovalo tekmi nogometnih reprezentanc Jugoslavije in Romunije. Srečanje je bilo vseskozi napeto in razburljivo. Jugoslovani so v prvem polčasu bili v premoči, toda napravili so vse ugodne prilike za gol. V drugi polovici tekme pa je napad odpovedal, tako da je vsa teža igre padla na obrambo, ki ji je kljub temu uspelo braniti neodločen izid. Jugoslavija je nastopila v tej postavi: Beara; Belin, Crnković, Krstić, Zebec, Boškov; Rajkov, Mitić, Milutinović, Mujić in Pasić. Edini gol je za Jugoslavijo zabil v 52. minuti Mujić.

Nekateri se sedaj sprašujejo, kako se bo jugoslovanska enajstorica odrezala v Stockholmu, če ji ni uspelo poraziti niti Romunov? Do svetovnega prvenstva je res samo še nekaj mesecev, toda »plavi« bo

do dve zadnji tekmi igrali na domačem igrišču, kjer bo gotovo trda predla tako Grčiji kot Romuniji.

V Skopju je jugoslovanska B reprezentanca tesno odpravila (2:1) romunsko.

LAHKOATLETSKI DVOBOJ V TRSTU

V Trstu je konec prejšnjega tedna bilo veliko zanimanje za lahkoatleško srečanje med Italijo in Švedsko. Kljub postrtnovalnosti in borbenosti so morali Italijani kloniti pred očitno močnejšimi Švedi. Končni izid je 107:94 v korist gostov. Med Italijani so se odlikovali Baraldi, ki je dosegel nov italijanski višek (3'45"7) na 1500 m, Berruti (10"5) na 100 m, Morale (51"7) na 400 m zapreke, Mazza in Zamboni (14"6) na 110 m zapreke ter metalec krogle Meconi (17,26 m). Dobro so se izkazali tudi Waern (3'42"6) na 1500 m, skakalec v višino Petterson (2,5 m) in Aahlund (30'28"4) na 10.000 m.

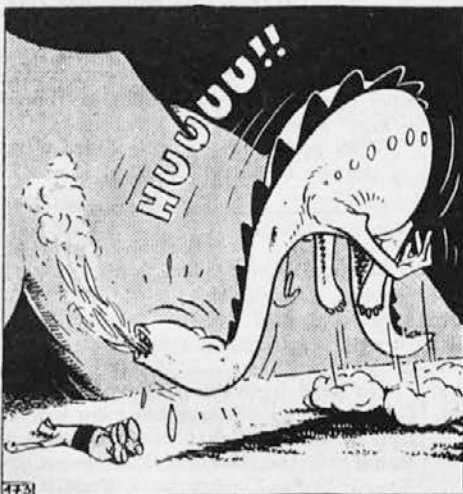
GLIGORIĆ PRVI V PORTOROŽU

Prejšnji teden so se v Portorožu zaključila srečanja v okviru IV. mednarodnega šahovskega festi-

(Nadaljevanje na 10. strani)

14

2a
naše
n a i m l a i s e
č u d e ž n i o t o k

Rumena kača - vladař sveta

E. Wallace . R. B.

2

»Mi smo jo odkrili, ne oni!«

»Toda vi imate denar, ki leži mrtev,« se je smehljajal Kitajec.

»Mrtev?! Štiri in pol od sto mi nosi.« Pomilovalno je Fing-Ho odvrnil: »Štiri in pol... lahko bi vam nosil sto od sto. Tam v Šansiju je premoga za milijarde in milijarde, a ni človeka, ki bi se postavil na čelo. Vi...«

Bray je malo preplašen pogledal okoli sebe: »Čuj, Fing-Ho, včeraj sem imel neljub obisk. Tista konjska čeljust ameriškega konzula me je prišel nekaj spraševati o tvoji družbi »Bratske roke«. Nekaj preiskujejo. Pred dnevi je Hong-Sing hotel vedeti, kdaj odpotuješ v London.«

Kitajčeve ustnice so se posmehljivo ubrale: »Zaradi tiste moje nedolžne družbe pač ni potreba toliko hrupa. To je družba prijateljev, ki se s politikom sploh ne bavi... Sicer pa, gospod Bray, ali

se vam ne zdi, da bi lahko dobro uporabili sklad družbe Yun Nan za...«

»Tiho; ne bo kruha iz te moke,« ga je Joe prekinil. »Ne razpolagam niti s stotinko. In tako s tistimi delnicami, Fing...«

»So položene na moji banki v Šangaju,« je Fing-Ho mirno odgovoril. »Brž ko bo mogoče, vam jih vrnem. Hotel bi pa, da bi mi vaš prijatelj ne kazal takšnega obraza... Rumena kača mi pravi... Malo preveč!«

Kmalu nato se je Fing odpravil. Bray je udobno gledal za njim. Pred hišo so čepeli tri mrke postave. Fing-Ho se jim je približal in stopil s trojico v temno pisarno.

»Dve uri po sončnem zahodu bo pri Vratih dobrega riža stopil v mesto Clifford Lynne. Ubili ga boste in mi prinesli vse papirje, katere ima pri sebi,« je Fing zapovedal in trojico odslovil.

Clifford Lynne je res prišel v mesto dve uri po zahodu. Vstopil pa je skozi Mandarinova vrata, zato so Fing-Hojevi morilci zaman čakali nanj. Ko so javili svojemu gospodarju, je ta že vse vedel. »Ni važno,« je Fing-Ho poudaril, »bo pa za drugič. Jutri odpotujem v Anglijo — po mojem povratku pa ne bo na svetu bolj mogočnega moža, kot bo — Fing-Ho.«

***

Šest mesecev je že minilo, odkar je Fing-Ho odpotoval v Evropo. Takrat so se zbrali v sejni dvorani družbe North & C. delni-

TEDENSKI KOLEDARČEK

6. oktobra, nedelja: Rožnov. n.
7. oktobra, ponedeljek: M. Kr. r. v.
8. oktobra, torek: Brigita
9. oktobra, sredo: Dionizij
10. oktobra, četrtek: Frančišek
11. oktobra, petek: Pavlin
12. oktobra, sobota: Maksimilijan

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 2. oktobra si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	626—628 lir
avstrijski šiling	23,70—24,20 lir
100 dinarjev	80—85 lir
100 francoskih frankov	132—138 lir
funt sterling	1520—1580 lir
nemško marko	147,50—148,50 lir
pesos	13—15 lir
švicarski frank	146,80—147,80 lir
zlato	715—719 lir
napoleon	4850—5050 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 6. oktobra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Slovenski zbori; 20.30 Verdi: »Aida«, opera v 4 dejanjih.

Ponedeljek, 7. oktobra, ob: 12.00 Lovčevi zapiski: »Skrjanček pod bukvijo«; 19.15 Radijska univerza: Kako nastane dnevnik: »Kratka zgodovina dnevnika« (II.); 21.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 22.00 Izbrani listi iz slovenske književnosti: Fran Govekar: »Padar Zajbelj«; 22.15 Večerne melodije.

Torek, 8. oktobra, ob: 13.30 Glasba po željah; 19.15 Zdravniški vedež; 21.00 Thomas Brandon: »Charle-veva teta«, veseloigra v 3 dejanjih.

Sreda, 9. oktobra, ob: 12.00 Zena in dom, drobne zanimivosti iz ženskega sveta; 18.00 Klavirski mojstri; 19.15 Ivo Zor: Zgodbe za otroke od osmih do mojih let: »Povest o velikih in malih ljudeh«; 20.30 Od melodije do melodije; 21.00 Obletnica tedna: Ressel Jindrich, iznajditelj ladijskega vijaka«; 22.00 Iz književnosti in umetnosti: »O kulturnih stikih med Slovenci in Italijani«.

Četrtek, 10. oktobra: 12.00 Potovanje po Italiji: Turistični razgledi dr. M. A. Bernonija; 18.55 Slavni pevci; 19.15 Radijska univerza: Evropska kolonialna ekspanzija: »Arabski svet«; 21.00 Dramatizirana zgodba: Jože Peterlin: »Kipar in njegova ljubezen«; Igrajo člani Radijskega odra; 22.00 Nove knjige in izdaje: Ciril Drekonja: »Listi bele marjetice«.

Petek, 11. oktobra, ob: 12.00 Predavanje: »Živali kot emigranti«; 19.15 Sola in vzgoja: »Samokritika v vzgoji«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 21.15 Velika dela slavnih mojstrov; 22.00 O glasbilih: »Le-

sena pihala« (predavanje); 22.45 Iz menueta rock-and-roll.

Sobota, 12. oktobra, ob: 12.00 Življenja in usode: »Maria Meneghini Callas«; 12.55 Domači odmevi; 16.00 Radijska univerza: Psihologija živali: »Clovekov svet«; 17.00 Oddaja za najmlajše: H. C. Andersen - U. Bosco: »Umetni slavček«; 19.15 Sestanek s poslušalkami; 20.30 Mešani zbor Emila Adamiča; 21.00 Teden v Italiji; 21.55 Večerne melodije; 22.55 Dvorak: Slovanski plesi.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 403: Udeležil sem se strokovnega predavanja o različnih krmah, kjer je predavatelj priporočal med drugim neki »erbaio Landsberger«, ni pa povedal, kje se dobi seme. Ali mi lahko daste kakšno pojasnilo?

Odgovor: Landsberger je mešanica krmnih rastlin, katero sejemo od julija do konca septembra. Če jo sejete zgodaj, boste že isto leto imeli košnjo. Na pomlad boste zemljišče preorali za koruzo ali kaj podobnega, tako kot delate z deteljo inkarnatko ali rusko travo. Landsberger je sestavljen iz 23% laške ljujke, 31% detelje inkarnatke in 46% grahovice. Poskusi so dokazali, da se s tako mešanico doseže najvišji pridelek krme. Za vsakih 1000 kv. metrov potrebujemo 7 kg zgornje semenske mešanice, na furlansko njivo torej 25 do 26 kg. Najbolj primeren je, če sejemo s sejalko v vrste na razdaljo 15 cm, seme pa naj pride približno 3 cm globoko v zemljo. Seveda je potrebno zemljišče pripraviti za setev, to je ga preorati in dobro pognojiti z naravnim hlevskim gnojem in z dodatkom umetnih gnojil, najbolj s PKN, katerega raztrosimo po 7 kg na vsakih 100 kv. metrov. Landsberger je danes zelo razširjen v Švici, Avstriji in Nemčiji, v zadnjem času tudi v Lombardiji. Dobite ga lahko v trgovinah s semeni.

ŠPORTNI PREGLED

(Nadaljevanje z 8. strani)

vala, ki se ga je udeležilo več kot 400 šahistov. Na glavnem turnirju je prepričljivo zmagal jugoslovanski vele mojster Gligorič. V ženskem turnirju si prvo mesto delita Rakičeva in Cirovečeva.

V Rio de Janeiru se je zaključil južnoameriški conski turnir. Zmagal je Panno, sledita mu Rosseti in Sanguinetti. Vele mojster Najdorf, ki je na četrtem mestu, se ni uvrstil za medconski turnir. Končala so se tudi srečanja na mednarodnem turnirju v Goti (Nemčija). Na prvo mesto se je uvrstil ruski

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU

V soboto, 6. oktobra, ob 20.30 v Sv. Križu,
v nedeljo, 7. oktobra, ob 17. uri na Kontovelu
Branislav Nušić

ŽALUJOČI OSTALI

vele mojster Bronstein. Jugoslovana Milič in Udovič se nista dobro izkazala. Na mednarodnem turnirju v Gardone Rivieri v Italiji je že tretjič zmagal italijanski mojster Napolitano, medtem ko se je Jugoslovian Djurasevič uvrstil na drugo mesto. Med ženskami je zmagala Vukovićeva, med mladinci pa naš rojak iz Tržiča Lakovič.

SPORT PO SVETU

Plavanje — V olimpijskem bazenu v Rimu je bil plavalni dvoboj mladinskih reprezentanc Italije in Jugoslavije. Zmagali so Italijani (135:99). Jugoslovanski mladinci so močno razočarali, saj so le petkrat zmagali. Beneckova in Lazzari pa sta dosegli nova italijanska viška na 100 m metuljček in na 200 m prsno.

Odbojka — Prejšnji teden je bilo v Sofiji tekmovalje, ki so se ga udeležile pomembnejše reprezentance. Zmagala je Bolgarija pred Češko, SZ, Romunijo, Francijo in Italijo. Italijani so gostovali tudi v Jugoslaviji, kjer pa so bili visoko poraženi (3:0).

OBVESTILO KMEČKE ZVEZE IN ZVEZE MALIH POSESTNIKOV

Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov obveščata vse svoje člane, da bosta v svojih uradih v Ulici Geppa 9 v Trstu dajali vsa potrebna pojasnila v zvezi s pokojninami kmetom.

Vsak upravičenec naj se zgleda v omenjenem uradu dnevno od 9. do 13. in od 15. do 18. ure.

SOLSKKE VESTI

Ravnateljstvo Slovenske nižje srednje šole v Trstu sporoča, da bo šolska maša v ponedeljek, 7. t. m., ob 9. uri v cerkvi pri Sv. Jakobu. Po maši se dijaki zberejo v šoli, in sicer prvošolci v telovadnici, ostali pa v razredih.

Na Nižji trgovski strokovni šoli v Trstu, na Trgu Gioberto 4, so v jesenskem roku izdelali nižji tečajni izpit naslednji dijaki: Hrovatin Rino, Mozetič Franc, Bandi Marija, Bandelj Karmen, Cijak Anamarija, Kavčič Lavra, Gorjan Nela, Kobal Concetta, Milocco Helena, Milost Lilijana, Podgornik Marija, Rupel Magdalena, Saksida Marija in Zerjal Julijana.

Solska sv. maša bo v soboto, 5. t. m., ob 8.30 v cerkvi pri Sv. Ivanu.

Ravnateljstvo industrijskega strokovnega tečaja v Dolini sporoča, da se novo šolsko leto prične v ponedeljek, 7. oktobra, s šolsko mašo ob 8.30 v župni cerkvi v Dolini. Po maši se bodo dijaki zbrali v šoli.

Ravnateljstvo Nižje industrijske strokovne šole v Trstu (Rojan, ul. Montorsino 8) obvešča, da bo šolska sv. maša v rojanski župni cerkvi v soboto, 5. oktobra, ob 9.30; učenci in učenke naj se zberejo ob 9.15 pred šolo. Redni šolski pouk se prične v ponedeljek, 7. oktobra, ob 8. uri.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20

čarji k resnim odločitvam. Štefan Narth je sedel na koncu mize ves nasršen in z globokimi brazdami na čelu. Na njegovi desni je bil major Spedwell. Nosil je črne lase, prsti so mu bili od številnih cigaret vsi orumeneli.

Nasproti njemu se je zibal v stolu Ferdinand Legat, zadovoljen veseljak lepe postave. Tudi on je imel burno preteklost za sabo, toda znal je spretno zakrmariti čolnič svojega življenja v varni pristan družbe Narth.

Že pred leti je ime Narth uživalo neomejen kredit. Stari Tomaž, poštenjak od glave do nog, je na borzi vodil menjalnico.

Sin je sicer podedoval očetove sposobnosti, toda neumerjena želja, da bi povečal poslovni promet, ga je večkrat zapeljala v nevarne spekulacije. Dostikrat je že bil na robu propada.

V enem takih trenutkov je naletel na spretnega Poljaka Legata, ki je že vse poskusil. Kadar je bila voda kalna, je najlaže v njej ribaril.

Tega dne zjutraj ob devetih pa se niso zbrali v mrzli dvorani, da bi razpravljali o poslovnih zadevah podjetja. Legat je s svojim odrezavim glasom povzel besedo:

»Govorimo jasno, dragi prijatelji, in kar te na mizo! Naše poslovanje gre k vragu, toda pogledjmo drugo plat vprašanja. Ne jaz ne Spedwell nisva spekulirala z družbenim denarjem...«

»Toda vi dobro veste...« se je Narth pognal kvišku.

»Jaz ne vem nič,« je odsekal Poljak. »Računski preglednik je ugotovil, da manjka 50.000 šterlingov. Nekdo jih je dvignil za igro na borzi. Kje bomo našli ta denar?«

Pogledi Narthovih tovarišev so se križali. Ta pa si je obrisal mrzle srage s čela: »Vama je lahko govoriti — toda lko je šlo za tisti petrolej, sta tudi vidva z mano vred bila udeležena...« Legat je skomignil. Major pa se je glasil: »Gre za šterlinge...!«

Narth je postal vznemirjen: »Nehajmo si očitati — poiščimo raje rešitev. Torej kako...?«

»Oh, to je enostavno,« se je rogala Legat. »Denar moraš preskrbeti ti, razumeš? Pot ti bom že nakazal. — Če se dobro spominjam, si ti vnuk, nečak ali ne vem kakšen sorodnik nekega Jožeta Braya, ki ga ves svet pozna kot največjega bogatina na Kitajskem. — Kakor mi je znano, dobivate ti in tvoja družina letno nakazilo od tega gospoda...«

»Da, dva tisoč šterlingov« je ježno vpadel Narth. »Sicer pa vas to nič ne briga, ker nima s podjetjem ničesar opraviti.«

Legat pa se je zarežal: »Človek, ki ti daruje letno dvatisoč, lahko da tudi petdeset, kaj je to za Braya? — Sicer pa dragi Joe, če v štirih mesecih ne najdeš denarja, bo govorila sodnija. Potem pa, dragec, boš videl...«

»Vsi bomo videli,« je trmasto vpil Štefan. »Če pojdem jaz noter, bosta šla tudi vidva, bogme! Iz Braya pa ne izpulim niti desetine več. Njegov upravitelj je pa še trši. Iz te molke ne bo kruha, vama povem!«

(Dalje)